

Thematic Analysis of Hope in the Thought of Ayatollah Khamenei and Presenting a Three-Level Model of Social Hope-Creation

Majid Soleimani

Assistant Professor and Faculty Member, Sociology Department, Cultural and Social Research Institute, Imam Sadiq (AS) Islamic Sciences Research Institute, Qom, Iran. (Corresponding Author).

Sociosol@yahoo.com

 0009-0002-8124-8181

Behnam Rashidizadeh

Assistant Professor and Faculty Member, Sociology Department, Cultural and Social Research Institute, Imam Sadiq (AS) Islamic Sciences Research Institute, Qom, Iran.

behnam.rashidizade@gmail.com

 0000-0000-0000-0000

Abstract

Hope is one of the most fundamental driving components in social, political, and cultural systems, playing a key role in national resilience, social participation, and civilizational dynamism. The present study aims to identify and analyze themes related to hope in the statements of Ayatollah Khamenei from 1989 to 2023 and to design a three-level conceptual model to explain the process of social hope-creation based on this analysis. The research methodology is qualitative, based on thematic analysis, and the data were purposively selected and analyzed from the collection of his speeches, messages, and statements between 1989 and 2023, focusing on the themes of hope, despair, movement, progress, and the enemy's psychological warfare. The coding process was conducted at three levels: basic, organizing, and global themes. The research findings indicate that the discourse of hope in the thought of Ayatollah Khamenei is shaped by themes such as the role of religious foundations, emphasis on the people and youth, the position of elites and the media, countering the enemy's strategies of despair, producing hope-centered narratives, and hope for a bright future, which can be formulated into three layers: foundational, intermediate, and operational. This model possesses strategic capacity for the country's cultural, media, educational, security, and management institutions and can be utilized as an indigenous framework in cultural policymaking to enhance social capital and consolidate national cohesion.

Keywords: Ayatollah Khamenei; Hope; Social Hope-Creation; Three-Level Model; Thematic Analysis; Discourse of the Islamic Revolution.

Extended Abstract

Introduction

In today's world, which is marked by increasing complexity, hybrid threats, psychological warfare, and social crises, hope—as a soft-power mechanism and an endogenous source of resilience—plays a decisive role in the cultural survival, social cohesion, and civilizational progress of societies. Interdisciplinary analyses in social psychology, political sociology, and cultural security studies indicate that hope is not merely a psychological state; rather, it is an influential factor in managing public perceptions, increasing social capital, strengthening political participation, and revitalizing collective action amid social transformations.

Within this context, the discourse of the Islamic Revolution, particularly as reflected in Ayatollah Khamenei's intellectual system, presents a profound and systematic model of hope creation. This model is founded upon religious principles, the theology of resistance, Islamic rationality, and a civilization-building vision of the future. In his thought, hope constitutes both a strategic principle within the architecture of Islamic progress and a public responsibility incumbent upon intellectual elites, government officials, the media, and cultural institutions. From this perspective, Ayatollah Khamenei has repeatedly warned that the adversary seeks, through cognitive warfare and psychological operations, to extinguish the flame of hope and instill a sense of impasse in the public mind, particularly among young people.

Nevertheless, despite the considerable volume of Ayatollah Khamenei's statements concerning the significance of hope and his warnings against the adversary's efforts to generate despair—and notwithstanding previous studies that have examined particular dimensions of hope—no comprehensive and systematic study has yet extracted and formulated a conceptual model of social hope creation from this discourse. This research gap may be examined at three levels.

First, at the theoretical level, the relationship between modern theories of hope and Islamic foundations has received insufficient scholarly attention. Second, at the methodological level, there remains a lack of systematic thematic analysis of Ayatollah Khamenei's statements. Third, at the practical level, cultural, media, and decision-making institutions require an indigenous and strategic model of social hope creation.

Research Question

What themes concerning “hope” are contained in Ayatollah Khamenei's statements delivered between 1368 and 1402 SH (1989–2024), and how can an analysis of these themes contribute to the development of a three-level model of hope creation in society?

Methodology

This qualitative study employed thematic analysis to extract, organize, and analyze themes related to hope creation in Ayatollah Khamenei's statements. The research corpus comprised all his public statements delivered between 1368 and 1402 SH (1989–2024). The research sample included speeches delivered at public meetings, selected Friday prayer sermons, meetings with intellectual and academic elites, meetings with government officials, and other statements, including messages and letters.

The principal criterion for selecting documents was the presence of the keywords “hope,” “despair,” “progress,” and “movement” in either the title or body of the text. The data were collected from the official website of Ayatollah Khamenei's Office, available at Khamenei.ir. The extracted themes were coded and classified into three

categories: basic, organizing, and overarching themes. Content validity was assessed through reviews conducted by university faculty members and seminary scholars. A search of the official website of Ayatollah Khamenei's Office identified a total of 62 documents published between 1368 and 1402 SH. Following a keyword search for "hope," "despair," "progress," and "movement" within the texts, 33 relevant documents were identified and selected as the final research sample. Overall, 70 basic themes were extracted from these 33 documents.

Results and Findings

The findings demonstrate that the discourse of hope in Ayatollah Khamenei's thought is based on such themes as the role of religious foundations, emphasis on the people and young people, the position of intellectual elites and the media, confrontation with the adversary's despair-inducing strategies, the production of hope-oriented narratives, and confidence in a bright future. These themes may be formulated within a three-level model comprising foundational, intermediate, and operational layers. This model possesses strategic potential for the country's cultural, media, educational, security, and administrative institutions. It may also serve as an indigenous framework for cultural policymaking aimed at enhancing social capital and consolidating national cohesion.

Conclusion

The present study sought to explain the model of social hope creation within Ayatollah Khamenei's intellectual system. The findings demonstrate that hope, in his thought, is a multidimensional religious, social, and strategic concept that plays a central role in the progress and resilience of society. The model extracted from his statements may be analyzed at three levels: foundational, intermediate, and operational.

1. The Foundational Layer: Religious and Doctrinal Foundations of Hope

At the foundational level, hope is formed upon religious and doctrinal principles. Ayatollah Khamenei regards hope as a "religious obligation" and emphasizes faith, trust in God, divine promises, and belief in Mahdism as fundamental sources of hope. This finding is consistent with previous studies in positive psychology and religious hope, which have demonstrated that faith in God and belief in divine support are key factors in strengthening enduring hope.

Moreover, Ayatollah Khamenei's emphasis on "duty-oriented action" in creating hope reflects an active approach that elevates hope from an individual psychological state to a social responsibility. The findings in this regard are consistent with those of Haddadi and Shabdini (2024), who emphasize the role of attentiveness to the doctrine of awaiting the promised savior in generating hope. They are also comparable with the findings of Mohammadi and Kavand (2022), who identify trust in divine promises as an effective factor in strengthening hope. Furthermore, the results are consistent with Molaei's (2022) emphasis on the role of religious identity in creating hope.

2. The Intermediate Layer: Social Institutions Influential in Hope Creation

The intermediate layer of the model highlights the role of social institutions and actors—including universities, the media, young people, and the general public—in generating hope. The findings indicate that, from Ayatollah Khamenei's perspective, young people constitute the "driving force of hope," while public participation represents a form of "hope-generating capital."

These results are compatible with sociological theories emphasizing the role of social institutions in shaping collective morale. Furthermore, the particular attention given to the media and cyberspace as dual-purpose instruments—capable of functioning as either threats or opportunities—reflects an in-depth understanding of the influence of

modern communication environments on social hope. The findings related to this layer are also consistent with those of Mohammadi and Kavand (2022), who emphasize purposefulness, national will, and social discipline.

3. The Operational Layer: Practical Strategies for Hope Creation

At the operational level, tangible strategies for generating hope are proposed. These include media strategies, such as producing hope-inspiring content, and socioeconomic programs aimed at reassuring the public. This dimension of the model reflects Ayatollah Khamenei's systematic approach to hope, through which it is elevated beyond the level of rhetoric and incorporated into operational planning.

These findings are consistent with studies emphasizing the importance of public policymaking in strengthening social capital. Accordingly, hope creation requires not only the dissemination of positive narratives but also effective institutional action, practical problem-solving, social reassurance, and policies capable of generating tangible improvements in people's lives.

4. Hope as a Strategy for Countering the Adversary's Psychological Warfare

One of the principal findings of the study is Ayatollah Khamenei's attention to the adversary's "psychological warfare" and systematic attempts to create despair within society, particularly among young people. By conceptualizing hope as a "valuable asset," he emphasizes the necessity of actively confronting discouraging propaganda through awareness-raising, the enhancement of political and social insight, and the strengthening of self-confidence and collective self-belief.

This perspective presents hope as an instrument of resistance against external and internal threats and may therefore be extended to the fields of national security and social psychology. The findings in this section are consistent with those of Mohammadi and Kavand (2022), particularly their emphasis on overcoming adversarial strategies.

Overall, the model of social hope creation within Ayatollah Khamenei's intellectual system integrates religious foundations, social institutions, and operational strategies. Through their interaction, these three dimensions establish hope as a driving force behind social progress. This model may serve as a theoretical framework for future research in such fields as positive psychology, the sociology of religion, public policy, cultural studies, and social communication.

Based on the findings, it is recommended that educational and media programs centered on hope creation be designed and implemented to institutionalize hope at different levels of society, particularly among young people. Such programs should combine religious and ethical foundations with realistic representations of achievements, opportunities, and future prospects. They should also promote public participation, strengthen collective self-confidence, and develop society's capacity to withstand psychological and cognitive pressures.

In conclusion, hope in Ayatollah Khamenei's thought is not merely an abstract concept; rather, it constitutes a key strategy for realizing the ideals of the Islamic Revolution and achieving the country's comprehensive progress. The present study represents an effort to provide a scholarly explanation of this concept and demonstrate its applicability across social, cultural, political, and policymaking domains.

Keywords: Ayatollah Khamenei; Hope; Social Hope Creation; Three-Level Model; Thematic Analysis; Discourse of the Islamic Revolution.

مقاله پژوهشی

تحلیل مضمون امید در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای و ارائه الگوی سه سطحی امید‌آفرینی اجتماعی

مجید سلیمانی

استادیار و عضو هیات علمی گروه جامعه‌شناسی پژوهشکده فرهنگی-اجتماعی پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق(ع)، قم، ایران. (نویسنده مسئول).

Sociosol@yahoo.com

 0009-0002-8124-8181

بهنام شبیدی

استادیار و عضو هیات علمی گروه علوم سیاسی پژوهشکده سیاسی پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق(ع)، قم، ایران.

behnam.rashidizade@gmail.com

 0000-0000-0000-0000

چکیده:

امید یکی از بنیادی‌ترین مؤلفه‌های پیش‌برنده در نظام‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی به‌شمار می‌آید که نقش کلیدی در تاب‌آوری ملی، مشارکت اجتماعی و پویایی تمدنی دارد. پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تحلیل مضامین مرتبط با امید در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای طی سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۲ و طراحی یک الگوی مفهومی سه سطحی برای تبیین فرآیند امید‌آفرینی اجتماعی بر اساس این تحلیل انجام شده است. روش تحقیق به‌صورت کیفی و مبتنی بر تحلیل مضمون بوده و داده‌های پژوهش از میان مجموعه سخنرانی‌ها، پیام‌ها و بیانات ایشان در فاصله سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۲، به‌صورت هدفمند و با تمرکز بر مضامین امید، یأس، حرکت، پیشرفت و جنگ روانی دشمن انتخاب و تحلیل شده‌اند. فرآیند کدگذاری در سه سطح مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر صورت گرفته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که گفتمان امید در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، بر پایه مضامینی چون: نقش مبانی دینی، تأکید بر مردم و جوانان، جایگاه نخبگان و رسانه، مقابله با راهبردهای یأس‌آفرین دشمن، تولید روایت‌های امیدمحور و امید به آینده روشن شکل گرفته و قابل صورت‌بندی در سه لایه بنیادین، میانی و عملیاتی است. این الگو ظرفیت راهبردی برای نهادهای فرهنگی، رسانه‌ای، آموزشی، امنیتی و مدیریتی کشور داشته و می‌تواند به‌عنوان چارچوبی بومی در سیاست‌گذاری فرهنگی برای ارتقاء سرمایه اجتماعی و تحکیم انسجام ملی مورد استفاده قرار گیرد.

واژگان اصلی: آیت‌الله خامنه‌ای، امید، امید‌آفرینی اجتماعی، الگوی سه سطحی، تحلیل مضمون، گفتمان انقلاب اسلامی.

دسترسی به مقالات نشریه علمی مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی (Open Access) است.

نشریه علمی «مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی» تحت مجوز بین‌المللی Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0

Doi: 10.22034/irsj.2026.534980.1155

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرات مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی نمی‌باشد.

مقدمه

در جهان امروز که با پیچیدگی‌های روزافزون، تهدیدات ترکیبی، جنگ روانی و بحران‌های اجتماعی همراه است، امید به‌مثابه یک سازوکار نرم‌افزاری و منبع درون‌زای پایداری، نقش تعیین‌کننده‌ای در بقای فرهنگی، انسجام اجتماعی و پیشرفت تمدنی جوامع ایفا می‌کند. تحلیل‌های میان‌رشته‌ای در حوزه روان‌شناسی اجتماعی، جامعه‌شناسی سیاسی و مطالعات امنیت فرهنگی، حاکی از آن است که امید، نه صرفاً یک حالت ذهنی، بلکه عاملی مؤثر در مدیریت ادراک عمومی، افزایش سرمایه اجتماعی، تقویت مشارکت سیاسی و بازسازی کنش جمعی در بستر تحولات است.

در این میان، گفتمان انقلاب اسلامی، به‌ویژه در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، امید یک اصل راهبردی در هندسه پیشرفت اسلامی و نیز یک رسالت عمومی برای همه نخبگان، مسئولان، رسانه‌ها و نهادهای فرهنگی به‌شمار می‌آید. از همین منظر است که ایشان بارها هشدار داده‌اند که دشمن با راهبردهای جنگ شناختی و عملیات روانی، در پی خاموش کردن شعله امید و القای بن‌بست در ذهن مردم، به‌ویژه جوانان است.

با این حال، علی‌رغم حجم عظیم بیانات آیت‌الله خامنه‌ای درباره اهمیت امید و هشدار نسبت به یأس‌آفرینی دشمن و انجام پژوهش‌هایی در این خصوص که تنها به جنبه‌هایی از امید پرداخته‌اند، هنوز پژوهشی جامع و ساختارمند که بتواند الگوی مفهومی امیدآفرینی اجتماعی را از دل این گفتمان استخراج و صورت‌بندی کند، صورت نگرفته است. این فقدان را می‌توان در سه سطح بررسی کرد:

نخست، سطح نظری که در آن ارتباط میان نظریه‌های مدرن امیدپژوهی با بنیان‌های اسلامی کمتر واکاوی شده است؛ دوم، سطح روشی که خلأ تحلیل ساختارمند مضمون بیانات آیت‌الله خامنه‌ای مشهود است؛ و سوم، سطح کاربردی که نهادهای فرهنگی، رسانه‌ای و تصمیم‌گیر به الگویی بومی و راهبردی در این زمینه نیاز دارند.

بر این اساس، پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون کیفی و مطالعه نظام‌مند بیانات آیت‌الله خامنه‌ای طی سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۲، در پی پاسخ به این سؤال اساسی است:

«بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در بازه زمانی ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۲، حاوی چه مضامینی در باب «امید» است و چگونه می‌توان از تحلیل این مضامین، به ارائه الگویی سه سطحی برای امیدآفرینی در سطح جامعه دست یافت؟»

۲. تعریف مفاهیم

امید

امید در ادبیات علمی به عنوان سازه‌ای چندبعدی مورد توجه قرار گرفته است. بر اساس فرهنگ لغت آکسفورد (۲۰۰۸)، امید به معنای «تمایل به محقق شدن آنچه امکان‌پذیر است» تعریف می‌شود. این مفهوم در لغتنامه دهخدا (۱۳۹۰) به «انتظار وقوع رویدادهای مطلوب» معنا شده است. از منظر روان‌شناختی، هو و لازن (۲۰۱۵) امید را ترکیبی از سه عنصر اساسی می‌دانند: ۱. باور به امکان‌پذیری تحقق اهداف ۲. تمایل قلبی برای دستیابی به آن‌ها ۳. توانایی تصویرسازی ذهنی آینده مطلوب. شنایدر (۲۰۰۰) در نظریه امید خود بر دو مؤلفه کلیدی تأکید می‌کند: ۱. تفکر مسیرمند (توانایی طراحی راه‌های جایگزین برای رسیدن به هدف) ۲. تفکر عاملیت‌بخش (انگیزه و پشتکار لازم برای پیگیری اهداف).

امیدآفرینی اجتماعی

امید اجتماعی تلاش و برنامه‌ریزی و همکاری افراد جامعه برای رسیدن به هدف است خواه موفقیت کسب شود یا نشود (رورتنی، ۱۳۸۴: ۱۶۴). در تعریف دیگری، امید اجتماعی به عنوان ابزار مفهومی تعریف شده است که نشان می‌دهد چگونه می‌توان از وضع کنونی، به شیوه‌ای مسالمت‌جویانه، به آینده بهتری رسید (امیری اسفرجانی و دیگران، ۱۳۹۸: ۲۹).

با توجه به تعاریف فوق، از دیدگاه نگارندگان، امیدآفرینی اجتماعی عبارت است از: فرایند هدفمند ساخت، تقویت و نهادینه‌سازی باور جمعی به امکان‌پذیری پیشرفت، آینده‌ای بهتر و سازمان‌دهی حرکت و کنش مشارکتی و برنامه‌ریزی‌شده برای گذار مسالمت‌آمیز از وضع موجود به آرمان مشترک است.

الگو

واژه الگو^۱ در اصطلاح برای ساده‌تر و قابل فهم کردن پدیده‌ها، به تنظیم عناصر آن پدیده و ایجاد نظم در آن‌ها می‌پردازد و آن را به شکل یک طرح منطقی و یک پیکره درمی‌آورد؛ و به نوعی یک ابزار توصیف‌کننده است (مندراس و گوروپچ، ۱۳۶۹: ۲۱۰). واژه الگو بیشتر به «ساخت و روابط بین عناصر یک واقعیت» توجه دارد و طرح ساده شده‌ای است که خطوط اساسی یک مجموعه اجتماعی و نسبت‌های موجود بین آن‌ها را مشخص می‌کند (مندراس و گوروپچ، ۱۳۶۹: ۳۷۰). در تعریف دیگری، الگو به معنی بخشی که شکل یا کیفیت کل را نشان می‌دهد و پیش‌نویس یا نموداری که راه معمولی یک عمل یا رفتار و یک ساختار ادراکی را نمایش می‌دهد، تعریف شده است (هومن، ۱۳۸۶: ۶۵).

منظومه فکری

منظومه فکری آیت الله خامنه‌ای مجموعه‌ای منسجم از اصول، آراء و رهنمودهای ایشان در حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و بین‌المللی است که بر پایه اسلام ناب محمدی (ص)، انقلاب اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره) استوار شده است و هدایتگر جامعه به سمت دستیابی به تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی است.

پیشینه پژوهش

در زمینه امیدآفرینی پژوهش‌های مختلفی انجام شده است؛ اما مرتبط‌ترین آن‌ها به قرار زیر است:

حدادی نعمت‌آباد و شبدینی پاشاکی (۱۴۰۳)، در مقاله‌ای به بررسی راهکارهای اجتماعی امیدآفرینی در بیانات آیت الله خامنه‌ای با رویکرد تحلیل مضمون پرداخته‌اند. در این تحقیق، با تحلیل سخنان آیت الله خامنه‌ای از سایت Khamenei.ir و سایر منابع شامل کتب، مقالات و نرم‌افزارهای مرتبط، پنج راهکار اصلی امیدبخشی شناسایی شده است. این

^۱ درباره رابطه الگو و مدل باید گفت که اصطلاح انگلیسی Pattern توسط جامعه‌شناسان فرانسوی به شکل Model به کار گرفته می‌شود (روشه، ۱۳۷۹: ۴۴)؛ و در بسیاری از موارد و طبق نظر اکثر جامعه‌شناسان این دو واژه در یک معنی به کار می‌رود. برخی بین این دو تفاوت‌هایی را قائل شده و گفته‌اند که واژه Model کمی پیچیده‌تر از واژه Pattern است (مندراس، ۱۳۴۹: ۲۱۰).

راهکارها شامل حفظ آمادگی، پرهیز از اختلافات، الگوسازی و الگوگیری (با تمرکز بر توجه داشته‌ها و ظرفیت‌ها) و توجه به انتظار می‌باشند.

یوسف محمدی مقدم و ندا کاوند (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان، کاوشی داده بنیاد بر امیدآفرینی در جامعه در راستای تحقق بیانیه گام دوم انقلاب به دنبال ارائه الگوی امیدآفرینی در راستای تحقق بیانیه گام دوم انقلاب بوده‌اند. بر اساس یافته‌های این پژوهش، عوامل علی امیدآفرینی در پنج محور اصلی شناسایی شد: ۱. اقتدار ملی و بین‌المللی ۲. هویت دینی و مذهبی ۳. هدفمندی و اراده‌ی ملی ۴. تحول‌گرایی ۵. انضباط اجتماعی. همچنین، راهبردهای امیدآفرینی در قالب موارد زیر دسته‌بندی شدند: امیدآفرینی و اعتمادآفرینی، توسعه‌ی تفاهم اجتماعی، دینداری و معنویت‌گرایی، اقتدارگرایی و تأمین امنیت، توسعه‌ی سیاسی، ثروت‌آفرینی و عدالت‌گستری، شهروندمداری.

در پژوهش دیگری، مرتضی مولایی (۱۴۰۱)، الگوی امید به آینده در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای را به رشته تحریر درآورده است. هدف این پژوهش ارائه الگوی امید به آینده در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای بوده است. طبق نتایج، در منظومه آیت‌الله خامنه‌ای امید به آینده در ابعاد و مؤلفه‌های: ارکان (صبر و استقامت، اعتماد به وعده الهی، فائق آمدن بر مشکلات و...)، مبانی و جهت‌سازها (افق روشن، اصول امیدآفرین، آموزه‌های دینی و...)، موانع و چالش‌ها (استعمار، استبداد، استکبار، تضعیف ساخت درونی و...)، اهداف (پیشرفت روز به روز، زمینه‌سازی ظهور و تمدن اسلامی و...)، دستیابی به استقلال، آزادی، وحدت، پیشرفت، عزت اسلام و مسلمین و شکست دشمنان را تسهیل می‌کند.

۳. چهارچوب نظری

چهارچوب نظری الگوی امیدآفرینی در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، بر اساس سه لایه بنیادین، میانی و عملیاتی مطرح می‌شود.

۱) لایه بنیادین: این لایه، مبانی هستی‌شناختی و دینی امید است؛ به عبارت دیگر این لایه شامل مبانی دینی و اعتقادی امید است. در این لایه، امید به‌عنوان تکلیف شرعی مطرح است. آیت‌الله خامنه‌ای در این خصوص می‌فرماید: «امید دادن به مردم عالم یک

تکلیف الهی است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۶۸/۷/۲۸)، یا «توکل به خدای متعال از مایه‌های مهم امید است: الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ» (۱۳۹۸/۷/۱۷).

۲) لایه میانی: این لایه، به سازه‌های اجتماعی و کنشگران امیدآفرین اشاره دارد. در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، این لایه، به نهادهای اجتماعی مؤثر در ایجاد امید اشاره دارد. از جمله این نهادها، نهادهای علمی و دانشگاهی است. در این خصوص ایشان می‌فرماید: «فضای دانشگاه باید فضای امید به آینده باشد» (۱۳۸۸/۶/۸). رسانه‌ها و فضای مجازی از دیگر نهادهایی هستند که می‌توانند به توسعه امید کمک کنند. به‌عنوان نمونه آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: «استفاده از فضای مجازی برای امیدآفرینی و بصیرت‌افزایی» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۹/۱۲/۲۱).

۳) لایه عملیاتی: این لایه شامل راهبردها و اقدامات امیدآفرین است. در گفتمان آیت‌الله خامنه‌ای، سومین لایه امید، به راهکارهای اجرایی اشاره دارد. از جمله این اجزاء، راهبردهای رسانه‌ای است. می‌فرماید: «تولید محتوای امیدبخش مبتنی بر دستاوردها» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۶/۳/۱۱). ایشان همچنین اشاره می‌کند به برنامه‌های اقتصادی-اجتماعی امیدافزا. می‌فرماید: «وعده‌ای اگر به مردم دادید، طبق آن وعده اگر عمل کردید، مردم به شما اعتماد پیدا می‌کنند» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۴۰۰/۶/۶).

۴. روش پژوهش

این مطالعه با روش کیفی و با استفاده از تحلیل مضمون^۱ به استخراج، سازمان‌دهی و تحلیل مضامین مرتبط با امیدآفرینی از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای پرداخته است. جامعه آماری: کلیه بیانات عمومی آیت‌الله خامنه‌ای از سال ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۲ بوده است. نمونه پژوهش: شامل: سخنرانی‌هایی در دیدارهای مردمی، برخی خطبه‌های نماز جمعه، دیدار با نخبگان و دانشگاهیان، دیدار با مسئولان، سایر بیانات (پیام‌ها، نامه‌ها و ...) بوده است. ملاک انتخاب نمونه: وجود کلیدواژه‌های «امید»، «ناامیدی»، «پیشرفت»، «حرکت» در متن یا عنوان بوده است. ابزار گردآوری داده‌ها، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر آیت‌الله خامنه‌ای، khamenei.ir بوده است. مضامین در سه دسته پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر دسته‌بندی و

¹ Thematic Analysis

کدگذاری شدند. روایی محتوایی به صورت بازبینی توسط اساتید حوزوی و دانشگاهی انجام شد.

با جستجو در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر آیت‌الله خامنه‌ای، تعداد کل اسناد از سال ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۲ برابر با ۶۲ سند بود. پس از جستجوی کلیدواژه‌های «امید»، «ناامیدی»، «پیشرفت» و «حرکت»، در متن، ۳۳ سند مرتبط شناسایی و به عنوان نمونه نهایی پژوهش انتخاب شدند. در مجموع از ۳۳ سند انتخاب شده، ۷۰ مضمون پایه استخراج شد.

۵. یافته‌های پژوهش

در این بخش، بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، در خصوص امیدآفرینی مورد بررسی قرار گرفته است و مضامین پایه (کدها و نکات کلیدی متن) و مضامین سازمان‌دهنده (مضامین به دست آمده از ترکیب و تلخیص مضامین پایه) در جداول زیر به تصویر کشیده شده است. این مضامین، بستر شکل‌گیری مضمون‌های فراگیر (مضامین عالی دربرگیرنده اصول حاکم بر متن به مثابه کل) را فراهم می‌آورند. در این بخش تحویل بیانات مورد بررسی، ارائه شده است.

جدول ۱. تحلیل بیانات و استخراج مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر در خصوص جایگاه امید

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
۱	(بیانات در دیدار مردم کرج، ۱۳۷۶/۷/۲۴)	امید قوه محرکه	امید به عنوان نیروی محرکه و پیش‌برنده	امید، زیربنای حرکت، پیشرفت و پایداری جامعه
۲	(بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸/۶/۸)	پیش‌برندگی امید		
۳	(بیانات در آغاز بکار دهمین گردهمایی سراسری ائمه جمعه، ۱۳۷۳/۶/۲۱)	امید حرکت زاست		
۴	(بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۲۸/۰۸/۱۴۰۱)	پیش رفتن و حرکت رو به جلو		
۵	(همان)	در حال حرکت بودن جامعه		

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
۶	(همان)	امید لازمه پیشرفت	امید شرط ضروری پیشرفت	
۷	(همان)	امید ابزار پیشرفت		
۸	(بیانات در دیدار دانشجویان، ۱۳۹۱/۵/۱۶)	امید مایه پیشرفت		
۹	(بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم، ۱۳۷۴/۱۰/۱۷)	امید باعث ایستادگی و مبارزه	امید عامل پایداری و حضور فعال	
۱۰	(بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۸۹/۶/۲۵)	امید عامل در صحنه بودن		
۱۱	(بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۵/۶/۶)	امید سرمایه بزرگی است	امید به‌عنوان سرمایه ارزشمند	

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، امید از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و زیربنای حرکت، عامل پیشرفت و پیشران پایداری جامعه به شمار می‌رود. اهم ابعاد امید طبق دیدگاه ایشان به قرار زیر است: امید به‌عنوان نیروی محرکه و پیش برنده، امید شرط ضروری پیشرفت، امید عامل پایداری و حضور فعال و امید به‌عنوان سرمایه ارزشمند. در ادامه هریک از این ابعاد تشریح می‌شود.

۱. امید به‌عنوان نیروی محرکه و پیش برنده

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، امید به‌عنوان قوه محرکه اصلی جامعه عمل می‌کند، نیروی پیش‌برنده‌ای است که حرکت رو به جلو را ممکن می‌سازد، زایشگر حرکت و پویایی است و تضمین‌کننده پیشرفت مستمر جامعه محسوب می‌شود؛ طوری که حضور فعالانه مردم در عرصه‌های مختلف را موجب می‌گردد. برای نمونه ایشان می‌فرماید: «امید، بزرگ‌ترین قوه محرکه انسان است»، یا «امید، آن نیروی عظیمی است که انسان را پیش می‌برد».

۲. امید شرط ضروری پیشرفت

آیت‌الله خامنه‌ای در منظومه فکری خویش، امید را شرط ضروری پیشرفت می‌شمارد. امید به عنوان لازمه اساسی پیشرفت عمل می‌کند، ابزاری کارآمد برای تحقق اهداف والای نظام اسلامی است و مایه اصلی شتاب‌دهنده به حرکت رو به جلو در تمام عرصه‌های فردی و اجتماعی محسوب می‌شود.

۳. امید عامل پایداری و حضور فعال

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، امید موجب استقامت و مقاومت در برابر مشکلات می‌شود و حضور فعال و مستمر افراد را در عرصه‌های مختلف جامعه تضمین می‌کند. برای نمونه ایشان می‌فرماید: «عامل اصلی پیروزی، در صحنه بودن مردم است؛ عامل در صحنه بودن مردم، امید و اطمینان آن‌هاست».

۴. امید به عنوان سرمایه ارزشمند

در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، امید به عنوان سرمایه‌ای ارزشمند و بی‌بدیل، زیربنای تحقق آرمان‌ها و دستاوردهای بزرگ در سطح فردی و اجتماعی محسوب می‌شود.

جدول ۲. تحلیل بیانات و استخراج مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر در خصوص نقش دین

در ایجاد امید

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱	(بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور، ۱۴۰۱/۰۵/۰۵)	امید در خطبه‌ها	امیدآفرینی در بیانات دینی	امید برخاسته از ایمان، وعده الهی و تکلیف
۲	(همان)	خطبه آرامش‌بخش		
۳	(بیانات در دیدار نخبگان و استعدادهای برتر علمی، ۱۳۹۸/۷/۱۷)	توکل مایه امید	مبانی اعتقادی امید	
۴	(بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۴/۱۰/۱۹)	آرامش و سکینه الهی		
۵	(بیانات در مراسم بیست و ششمین سالگرد رحلت امام	نقش اعتقاد به مهدویت در		

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
۶	خمینی (رحمه الله)، (۱۳۹۴/۳/۱۴)	امیدآفرینی		
	(خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران، ۱۳۶۸/۷/۲۸)	امید دادن به مثابه تکلیف	تکلیف‌گرایی در امیدبخشی	

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص امید، مبانی دینی و اعتقادی آن از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در این منظومه، امید واقعی، برخاسته از ایمان، وعده الهی و تکلیف است. مهم‌ترین مضامین این نوع امید از این قرار است: امیدآفرینی در بیانات دینی، مبانی اعتقادی امید و تکلیف‌گرایی در امیدبخشی. در ادامه به تشریح امید برآمده از دین در منظومه فکری ایشان پرداخته می‌شود.

۱. امیدآفرینی در بیانات و خطبه‌های دینی

در تفکر آیت‌الله خامنه‌ای، خطبه‌هایی که با تأکید بر مفاهیم قرآنی و روایی امیدبخش ایراد می‌شود، ضمن ایجاد آرامش روانی و معنوی در مخاطبان، نقش مؤثری در تقویت روحیه امیدواری و نشاط اجتماعی ایفا می‌کند. به عنوان نمونه ایشان می‌فرماید: «ادبیات خطبه باید گرم باشد، صمیمی باشد، اتحادآفرین باشد. ادبیات خطبه باید امیدبخش باشد».

۲. مبانی اعتقادی امید

توکل مایه امید: اعتماد و تکیه بر خداوند به عنوان منبع بی‌پایان قدرت، اساس امیدواری و تحرک در زندگی فردی و اجتماعی است. در این راستا ایشان می‌فرماید: «البته یکی از مایه‌های مهم امید عبارت است از توکل به خدای متعال».

آرامش و سکینه الهی: ایمان به حمایت و لطف پروردگار، موجب ایجاد آرامش درونی و تقویت روحیه مقاومت در برابر مشکلات می‌شود. آیت‌الله خامنه‌ای در این خصوص می‌فرماید: «این آرامش و سکینه‌ی الهی، امید به انسان می‌دهد».

- نقش اعتقاد به مهدویت در امیدآفرینی: باور به ظهور مصلح جهانی و حکومت عدل الهی، منبعی بی‌بدیل برای امیدواری و پویایی جامعه اسلامی محسوب می‌شود. طبق

فرمایش ایشان: «بزرگ‌ترین خاصیت اعتقاد [به مهدویت] در میان شیعیان، امیدآفرینی است».

۳. تکلیف‌گرایی در امیدبخشی

- امید دادن به‌مثابه تکلیف: بر اساس منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، امیدبخشی به دیگران نه‌تنها یک وظیفه اخلاقی، بلکه یک تکلیف شرعی و انقلابی برای همه آحاد جامعه محسوب می‌شود. برای نمونه ایشان می‌فرماید: «امروز، تکلیف بزرگی بر گردن ماست. امروز، موظفیم این تکلیف بزرگ الهی - یعنی امید دادن به مردم عالم - را انجام دهیم».

جدول ۳. تحلیل بیانات و استخراج مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر در خصوص نقش مردم و جوانان در امیدآفرینی

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
۱	(بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۱۴۰۱/۰۸/۲۸)	تأثیرپذیری جوان از القانات	نقش جوانان و تأثیرپذیری آنان	امیدآفرینی جمعی
۲	(دیدار اعضای مجلس خبرگان با رهبر انقلاب، ۱۳۸۷/۱۲/۲۲)	ملت و جوانان منبع امید		
۳	(بیانات در دیدار نخبگان و فرهیختگان استان فارس، ۱۳۸۷/۲/۱۷)	امید دادن به نسل جوان		
۴	(بیانات در نخستین دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت سیزدهم امیدآفرینی، ۱۴۰۰/۶/۶)	استمدادجویی از مردم	نقش مردم و همراهی آنان	
۵	(همان)	امید باعث همراهی و کمک مردم		
۶	(بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل های	امیدوار نگه داشتن دانشجو توسط مسئولین	نقش مسئولین در امیدآفرینی	

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
	دانشجویی امیدآفرینی، ۱۴۰۰/۲/۲۱			

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، مردم و جوانان در زمینه امیدآفرینی، نقش تعیین‌کننده‌ای بر عهده دارند. امیدآفرینی جمعی در این منظومه قابل تصور است. ابعاد امیدآفرینی جمعی عبارت‌اند از: نقش جوانان و تأثیرپذیری آنان، نقش مردم و همراهی آنان و نقش مسئولین در امیدآفرینی. در ادامه هر یک تشریح می‌شود:

۱. نقش جوانان و تأثیرپذیری آنان

- تأثیرپذیری جوان از القائات: جوانان معمولاً به دلیل روحیه پویا و انگیزه بالا، هدف اصلی القائات ناامیدکننده دشمن قرار می‌گیرند. به تعبیر ایشان، «یک جوانی هم که با مسائل دنیا آشنا نیست، گاهی می‌بیند تحت تأثیر قرار می‌گیرد، او هم مأیوس می‌شود».

- ملت و جوانان منبع امید: طبق دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، نسل جوان به‌عنوان موتور محرکه جامعه و سرمایه اصلی پیشرفت کشور محسوب می‌شود و منبع مفیدی برای امیدآوری به شمار می‌رود.

- امید دادن به نسل جوان: آیت‌الله خامنه‌ای در منظومه فکری خویش، جایگاه ویژه‌ای برای جوانان قائل است و می‌فرماید: «... به نسل جوان بیشتر امید بدهید». بی‌تردید، تقویت روحیه خودباوری و آینده‌نگاری در جوانان، تضمین‌کننده تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی است.

۲. نقش مردم و همراهی آنان

- استمدادجویی از مردم: مردم به‌عنوان پایه اصلی قدرت نظام، منبع حل مشکلات و پیشرفت کشور هستند، بنابراین بایستی مسائل را با آن‌ها در میان گذاشت و مدد جست. به تعبیر آیت‌الله خامنه‌ای: «با مردم در میان بگذارید، با مردم حرف بزنید، از مردم کمک بخواهید در موارد مختلف، هم کمک فکری، هم کمک عملی».

- امید باعث همراهی و کمک مردم: تقویت روحیه امید در جامعه موجب مشارکت فعالانه مردم در عرصه‌های مختلف می‌شود. آیت‌الله خامنه‌ای در این رابطه می‌فرماید: «چون اعتماد مردم بزرگ‌ترین سرمایه‌ی دولت است. مردم وقتی به شما اعتماد کردند و امید به شما داشتند، با شما راه می‌آیند و کمکتان می‌کنند».

۳. نقش مسئولین در امیدآفرینی

- امیدوار نگه داشتن دانشجو توسط مسئولین: مسئولین موظف‌اند با شفاف‌سازی دستاوردها، پاسخگویی به دغدغه‌ها و ایجاد زمینه‌های پیشرفت، روحیه امید و پویایی را در جوانان و دانشجویان تقویت کنند.

جدول ۴. تحلیل بیانات و استخراج مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر امیدآفرین

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
۱	(بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۴۰۲/۰۱/۰۱)	وظیفه اهل سخن در امیدآفرینی وظیفه اهل رسانه در امیدآفرینی	وظیفه گفتمان‌سازان در امیدآفرینی	مسئولیت نخبگان و گفتمان‌سازان در ایجاد و تثبیت گفتمان امید در جامعه
۲	(بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۱۴۰۱/۰۸/۲۸)	وظیفه نویسندگان در امیدآفرینی	وظیفه اهل علم در امیدآفرینی	
		وظیفه شاعران در امیدآفرینی		
		وظیفه عالمان در امیدآفرینی		
		وظیفه روحانیون در امیدآفرینی		
۳	(بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸/۶/۸)	امیدآفرینی در دانشگاه	نقش دانشگاهیان در امیدآفرینی	
۴	بیانات در دیدار نخبگان و فرهیختگان استان فارس، ۱۳۸۷/۲/۱۷)	نقش زبدگان و نخبگان در امیدآفرینی	نقش نخبگان در امیدآفرینی	

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
۵	(بیانات در دیدار جمعی از مسئولان و نخبگان استان همدان، ۱۳۸۳/۴/۱۹)	نخبگان امید به حرکت را در نسل جوان ایجاد کنند		
۶	(همان)	وظیفه نخبگان در امیدآفرینی		

طبق یافته‌های جدول ۴، در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، عاملان ایجاد امید شامل گروه‌های زیر است: گفتمان‌سازان، اهل علم، دانشگاهیان و نخبگان. در ادامه به تشریح هر یک پرداخته می‌شود.

۱. وظیفه گفتمان‌سازان در امیدآفرینی

- وظیفه اهل سخن در امیدآفرینی: تبیین حقایق و دستاوردهای انقلاب با زبان گویا و اثرگذار، استفاده از استدلال‌های محکم و مستند برای زدودن شبهات و بیان آینده‌ای روشن بر اساس مبانی اسلامی و انقلابی از جمله وظایف اهل سخن در امیدآفرینی می‌باشد.

- وظیفه اهل رسانه در امیدآفرینی: انتشار گسترده اخبار و تحلیل‌های امیدبخش، تولید محتوای اثرگذار و جذاب برای تقویت روحیه عمومی و مقابله هوشمندانه با تبلیغات مایوس‌کننده دشمن از جمله وظایف اهل رسانه در تولید امید است. آیت‌الله خامنه‌ای در این رابطه می‌فرماید: «امیدآفرینی وظیفه همه کسانی که توان سخن گفتن دارند و رسانه در اختیار دارند».

۲. وظیفه اهل علم در امیدآفرینی

- وظیفه نویسندگان در امیدآفرینی: تولید آثار ادبی و علمی امیدبخش مبتنی بر مبانی اسلامی و ارزش‌های انقلابی با زبان تأثیرگذار از جمله وظایف نویسندگان در امیدآفرینی است.

- وظیفه شاعران در امیدآفرینی: سرودن اشعار حماسی و امیدآفرین که روحیه مقاومت و پویایی را در جامعه تقویت کند، نقش مهمی در ایجاد امید در جامعه دارد.

- وظیفه عالمان در امیدآفرینی: تبیین مبانی دینی امیدواری و پاسخگویی به شبهات فکری با استناد به منابع اصیل اسلامی در نوع خود امیدآفرین است.

وظیفه روحانیون در امیدآفرینی: تبلیغ معارف نورانی اسلام و انقلاب با بیانی اثرگذار در منابر و محافل دینی، امیدها را می‌افزاید. آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص وظیفه اهل علم در امیدآفرینی می‌فرماید: «شما نویسندگان، شما شاعران، شما عالم، شما روحانیان، ایران را دوست دارید، ایران اسلامی را دوست دارید، خیلی خوب، باید امیدآفرینی کنید».

۳. نقش دانشگاهیان در امیدآفرینی

ترویج علم و پیشرفت علمی با رویکرد امیدبخشی، تربیت نیروهای متعهد و انقلابی، تولید دانش بومی و حل مشکلات کشور با تکیه بر توان داخلی و تقویت روحیه خودباوری و اعتماد به نفس ملی در محیط دانشگاه، از وظایف اساتید و دانشگاهیان است. آیت‌الله خامنه‌ای در این خصوص می‌فرماید: «فضای کلاس را، فضای محیط درس و دانشگاه را فضای امید کنید؛ امید به آینده».

۴. نقش نخبگان در امیدآفرینی

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، نخبگان از جایگاه ویژه‌ای در ایجاد امید در نسل جوان و آحاد مردم برخوردارند. نخبگان با ترسیم افق‌های پیشرفت کشور با ارائه راهکارهای علمی و عملی مبتنی بر توانمندی‌های داخلی، الگوسازی موفقیت‌های علمی و عملی برای جوانان و هدایت آنان به سمت خودباوری و خلاقیت و تبدیل چالش‌ها به فرصت‌های پیشرفت از طریق نوآوری و ارائه راه‌حل‌های بومی و اثرگذار قادرند امید را در جامعه بهبود بخشند. در این رابطه ایشان می‌فرمایند: «شما زبده‌گان، نخبگان در هر بخشی که هستید، روزبه‌روز دریچه‌ی امید را بر روی خودتان بیشتر باز کنید و به نسل جوان بیشتر امید بدهید».

جدول ۵. تحویل بیانات و استخراج مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر نقش رسانه و فضای

مجازی در امیدآفرین/ناامیدی

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
۱	(بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل های دانشجویی، ۱۴۰۰/۲/۲۱)	تبلیغات انبوه و حساب شده مخرب اعتماد	تهدیدهای رسانه و تخریب اعتماد عمومی	مدیریت فضای رسانه ای: مقابله با جنگ روانی و بهره گیری هوشمندانه از ظرفیت های امیدآفرینی
۲	(بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۴۰۲/۰۱/۰۱)	استفاده دشمن از رسانه و عاملان دیگر برای ایجاد یأس		
۳	(بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید مبعث، ۱۳۹۹/۱۲/۲۱)	بهره گیری از فضای مجازی برای امیدآفرینی	فرصت های رسانه ای برای امیدآفرینی	
۴	(بیانات در دیدار اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، ۱۳۹۶/۱۰/۶)	پرداختن به امید در تبلیغ		

طبق یافته های جدول ۵، در منظومه فکری آیت الله خامنه ای، رسانه های داخلی و خارجی می توانند نقش تعیین کننده ای در تقویت و تضعیف امید در جامعه ایفا کنند. از دیدگاه ایشان، مدیریت فضای رسانه ای، به معنی مقابله با جنگ روانی و بهره گیری هوشمندانه از ظرفیت های امیدآفرینی است که از اهمیت ویژه ای برخوردار است. نقش رسانه و فضای مجازی در ایجاد امید یا ناامیدی در اندیشه آیت الله خامنه ای، دارای دو بعد اصلی است: تهدیدهای رسانه و تخریب اعتماد عمومی و فرصت های رسانه ای برای امیدآفرینی.

۱. تهدیدهای رسانه و تخریب اعتماد عمومی

- تبلیغات انبوه و حساب‌شده مخرب اعتماد: انتشار سازمان‌یافته اخبار نادرست و تحریف‌شده برای تضعیف اعتماد مردم به نظام و نهادهای حاکمیتی، امید را در بین مردم کم‌رنگ می‌سازد.

- استفاده دشمن از رسانه و عاملان دیگر برای ایجاد یأس: بهره‌گیری هدفمند از شبکه‌های رسانه‌ای داخلی و خارجی همراه با همکاری برخی عناصر داخلی برای القای حس ناامیدی و بی‌ثمر بودن تلاش‌هاست. آیت‌الله خامنه‌ای در این رابطه می‌فرماید: «استفاده دشمن از رسانه، عامل فرهنگی، امنیتی، نفوذ و عامل اقتصادی برای ایجاد یأس در ملت است».

۲. فرصت‌های رسانه‌ای برای امیدآفرینی

- بهره‌گیری از فضای مجازی برای امیدآفرینی: استفاده هوشمندانه و فعال از پایگاه‌های برخط و شبکه‌های اجتماعی برای انتشار محتوای امیدبخش، نقش تعیین‌کننده‌ای در امیدآفرینی دارد. آیت‌الله خامنه‌ای در این خصوص می‌فرماید: «از فضای مجازی استفاده کنید برای امیدآفرینی، برای توصیه‌ی به صبر، ...».

- پرداختن به امید در تبلیغ: طراحی و اجرای کمپین‌های تبلیغاتی اثربخش با محوریت موفقیت‌ها، پیشرفت‌ها و آینده‌نگاری‌های روشن مبتنی بر ارزش‌های انقلابی و اسلامی، روح امید را در مردم زنده می‌کند. چرا که به تعبیر آیت‌الله خامنه‌ای: «امید و اعتماد، در تبلیغ باید وجود داشته باشد».

جدول ۶. تحلیل بیانات و استخراج مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر در خصوص نقش

دشمن در ایجاد ناامیدی

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱	(بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۴۰۲/۰۱/۰۱)	خاموش کردن امید	اهداف دشمن در ناامیدسازی	ناامیدسازی به‌عنوان استراتژی نظام‌مند دشمن

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۲	(بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۸۱/۱۰/۱۹)	مأیوس کردن مردم از نظام		
۳	(بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۱۴۰۱/۰۸/۲۸)	استفاده از همه توان برای القای ناامیدی		
۴	(بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عیدمبعث، ۱۳۹۹/۱۲/۲۱)	قطع زنجیره‌ی توأسی به حق		
۵	(بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۴۰۲/۰۱/۰۱)	استفاده از ابزارها	ابزارها و روش‌های دشمن	
۶	(بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی، ۱۴۰۰/۲/۲۱)	استفاده از تبلیغات		
۷	(بیانات در دیدار نخبگان و فرهیختگان استان فارس، ۱۳۸۷/۲/۱۷)	تبلیغات معارض و خصمانه		
۸	(بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۷/۳/۲)	تزریق احساس ناتوانی و ناامیدی		
۹	(بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۴۰۲/۰۱/۰۱)	سعی در ناامیدسازی جوانان	گروه‌های هدف دشمن	
۱۰	(بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۴/۱۰/۱۹)	ناامید سازی جوانان		
۱۱	(بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۴/۱۰/۱۹)	مأیوس کردن مردم		

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
	قم، ۱۳۸۱/۱۹	از انقلاب و نظام		
۱۲	(بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم، ۱۳۷۶/۹/۲۵)	تمایل استکبار به اینکه ملت‌های مسلمان دچار روح ناامیدی شوند		
۱۳	(بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۱۴۰۱/۰۸/۲۸)	تمرکز بر امید ملت ایران		
۱۴	(بیانات در مراسم یازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله)، ۱۳۷۹/۳/۱۴)	مرددسازی دل‌ها	پیامدهای مورد انتظار دشمن	
۱۵	(بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم قم، ۱۳۶۹/۱۰/۱۹)	تضعیف روح امید		
۱۶	(بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۸۱/۱۰/۱۹)	مأیوس کردن مردم از انقلاب و نظام		
۱۷	(بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۷/۳/۲)	گرفتن احساس افتخار		
۱۸	(بیانات در دیدار قهرمانان المپیک و پارالمپیک ایران در بازی‌های ۲۰۲۰ توکیو، ۱۴۰۰/۰۶/۲۷)	دور کردن از امید و نشاط		
۱۹	(بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم، ۱۳۷۶/۹/۲۵)	دچار شدن به روح ناامیدی		

طبق آنچه در جدول ۶ نمایان است، در منظومه فکری آیت الله خامنه‌ای، ناامیدسازی توسط دشمن، به عنوان یک «استراتژی نظام‌مند» به شمار می‌رود نه یک اقدام مقطعی. این استراتژی، متشکل از چهار بعد است: اهداف دشمن در ناامیدسازی، ابزارها و روش‌های دشمن، گروه‌های هدف دشمن و پیامدهای مورد انتظار دشمن.

۱. اهداف دشمن در ناامیدسازی

- خاموش کردن امید: هدف دشمن از بین بردن روحیه امیدواری و ایجاد یأس نسبت به آینده در جامعه است. طبق دیدگاه آیت الله خامنه‌ای، «در جنگ ترکیبی،...هدف دشمن، خاموش کردن امیدها است،...جوان را مأیوس کنند».

- مأیوس کردن مردم از نظام: تلاش دشمن برای ایجاد بی‌اعتمادی و گسست بین مردم و نظام اسلامی است. در این رابطه ایشان می‌فرماید: «امید دشمنان اسلام و این انقلاب به این بوده و به این است که مردم را از نظام اسلامی مأیوس کنند».

- استفاده از همه توان برای القای ناامیدی: دشمن تمام ابزارهای سیاسی، اقتصادی، رسانه‌ای و روانی را برای تزریق ناامیدی بسیج کرده است. طبق فرموده آیت الله خامنه‌ای: «دشمن از همه‌ی توان دارد استفاده می‌کند برای القای ناامیدی، برای القای بن‌بست».

- قطع زنجیره‌ی توأسی به حق: قطع ارتباط مردم با ارزش‌های اسلامی و انقلابی از طریق جنگ فرهنگی، از اهداف دشمن است. ایشان در این خصوص می‌فرمایند: «دشمن در پی این است که این زنجیره‌ی توأسی به حق و به صبر را قطع کند، کاری کند مؤمنین به یکدیگر امید ندهند».

۲. استفاده از ابزارها و روش‌ها:

- استفاده از ابزارها: دشمن در پی بهره‌گیری از رسانه‌ها، فضای مجازی، تحریم‌ها و نهادهای بین‌المللی برای تأثیرگذاری روانی بر امید مردم است. در این خصوص آیت الله خامنه‌ای می‌فرماید: «استفاده دشمن از رسانه، عامل فرهنگی، امنیتی، نفوذ و عامل اقتصادی برای ایجاد یأس در ملت است».

- استفاده از تبلیغات: به کارگیری سیستماتیک پیام‌های ناامیدکننده از طریق کانال‌های مختلف ارتباطی با تکرار و تأکید مداوم، از جمله روش‌های دیگر دشمن در ناامیدسازی به

شمار می‌رود. ایشان در این رابطه می‌فرماید: «با تبلیغات می‌خواهند ناامید کنند از ادامه‌ی کارشان در کشور که به پشت کردن به کشور و رفتن از کشور و مانند این‌ها می‌انجامد».

- تبلیغات معارض و خصمانه: تولید و انتشار محتوای سازمان‌یافته علیه ارزش‌های انقلابی با تحریف واقعیت‌ها و بزرگ‌نمایی مشکلات، حربه دیگر دشمن در ایجاد ناامیدی است. آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: «این سم مهلک به‌وسیله‌ی تبلیغات معارض و خصمانه، سعی می‌شود در کشور پراکنده شود».

- تزریق احساس ناتوانی و ناامیدی: القای نظام‌مند حس درماندگی و بی‌چارگی از طریق پیام‌های روان‌شناختی هدفمند، از جمله استراتژی‌های دشمن در ناامیدسازی مردم به شمار می‌رود. ایشان می‌فرماید: «تزریق احساس ناتوانی، ناامیدی، بی‌چارگی، سیاست قطعی دشمن است».

۳. گروه‌های هدف دشمن در ناامیدسازی

- سعی در ناامیدسازی جوانان: دشمن در پی هدف‌گیری نظام‌مند قشر جوان با استفاده از ابزارهای رسانه‌ای و روانی برای ایجاد یأس نسبت به آینده است. به تعبیر آیت‌الله خامنه‌ای، «دشمن سعی می‌کند جوان ما را ناامید کند». همچنین می‌فرماید: «امروز یکی از کارهای مهم دشمنان ایجاد ناامیدی و تزریق ناامیدی است؛ در بخش‌های مختلف جوان را ناامید کنند، پیر را ناامید کنند، انقلابی سابق را ناامید کنند».

- مأیوس کردن مردم از انقلاب و نظام: تلاش برای ایجاد گسست بین آحاد مردم و نظام اسلامی با بزرگ‌نمایی مشکلات و تحریف دستاوردها از دیگر برنامه‌های دشمن است. ایشان در این خصوص می‌فرماید: «امید دشمنان اسلام و این انقلاب به این بوده و به این است که مردم را از نظام اسلامی مأیوس کنند».

- تمایل به ایجاد یأس در ملت‌های مسلمان: استکبار جهانی با برنامه‌ریزی درصدد است روحیه جمعی و اراده ملت‌های مسلمان را از طریق پروژه‌های روانی و جنگ ترکیبی تضعیف و در هم شکنند. به تعبیر آیت‌الله خامنه‌ای: «امروز استکبار جهانی مایل است که ملت‌های مسلمان و از جمله ملت عزیز ایران، دچار روح ناامیدی شوند».

۴. پیامدهای مورد انتظار دشمن

- مرددسازی دل‌ها: ایجاد تردید و دوگانگی در اعتقادات و باورهای مردم نسبت به آرمان‌های انقلاب، از جمله پیامدهای مورد انتظار دشمن در ایجاد ناامیدی است. آیت‌الله خامنه‌ای در این خصوص می‌فرماید: «با انواع و اقسام روش‌ها، بیان‌ها، زبان‌ها و شیوه‌ها سعی می‌کنند دل‌ها را نسبت به تداوم این حرکت پُرافتخار اسلامی مردّد و مأیوس کنند و امید را از آن‌ها بگیرند. این مهم‌ترین خطر است».

- تضعیف روح امید: تلاش دشمن برای ناامیدسازی، با هدف تضعیف روح امید به پیشرفت و تعالی انجام می‌گیرد. ایشان در این خصوص می‌فرماید: «روح فداکاری و ایمان و امید مردم را به چه وسیله می‌خواهند ضعیف کنند؟ با تبلیغات سوء، با دروغ‌پراکنی، با نسبت‌های غلط و خباثت‌آمیز به جمهوری اسلامی».

- مأیوس کردن مردم از انقلاب و نظام: گسست ارتباط عاطفی و فکری مردم با دستاوردهای انقلاب اسلامی از دیگر پیامدهای ناامیدسازی مردم است.

- گرفتن احساس افتخار: محو کردن حس غرور ملی نسبت به هویت اسلامی-ایرانی و دستاوردهای کشور از دیگر پیامدهای ناامیدسازی توسط دشمن است. همان‌گونه که آیت‌الله خامنه‌ای فرموده است: «تزریق احساس ناتوانی، ناامیدی، بیچارگی، سیاست قطعی دشمن است. هدف دشمن این است که آن احساس افتخاری را که ملت ایران دارد، از او بگیرند».

- دور کردن از امید و نشاط: جایگزینی یأس و افسردگی اجتماعی به جای شادابی و پویایی، پیامد تزریق ناامیدی توسط دشمن است.

- دچار شدن به روح ناامیدی: رسیدن به مرحله‌نهایی که جامعه در وضعیت انفعال و بی‌عملی قرار گیرد، از دیگر تبعات ناامیدی است. به تعبیر ایشان، «امروز استکبار جهانی مایل است که ملت‌های مسلمان و از جمله ملت عزیز ایران، دچار روح ناامیدی شوند».

جدول ۷. تحلیل بیانات و استخراج مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر در خصوص شناخت

عوامل ناامیدی و راهکارهای مقابله

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
۱	(بیانات در نخستین دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت سیزدهم، ۱۴۰۰/۶/۶)	حرف نامناسب و خلاف واقع موجب ناامیدی است	عوامل ناامیدی	شناخت عوامل ناامیدی و راه‌های مقابله
۲	(بیانات در دیدار نخبگان و استعداد‌های برتر علمی، ۱۳۹۸ ۷/۱۷)	تکیه بر مشکلات و تکرار باعث ناامیدی		
۳	(بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۷/۶/۱۵)	گسترش ندادن ویروس بدبینی	راهکارهای امیدآفرینی و پیشگیری از ایجاد یأس	
		جلوگیری از مبالغه در بیان مشکلات		
۴	(بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۷/۳/۲)	مبارزه با سیاست ناامیدسازی و ایجاد توهم بن‌بست		

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، شناخت عوامل ناامیدی بسیار کلیدی و مهم است و بلافاصله بعد از شناخت عوامل ناامیدی بایستی به راهکارهای امیدآفرینی و پیشگیرانه اهتمام ورزید. در ادامه به مضامین این تفکر پرداخته می‌شود.

۱. عوامل ناامیدی

- حرف نامناسب و خلاف واقع موجب ناامیدی است: بیانات نادرست و غیرواقعی که حقایق را تحریف می‌کنند، به‌عنوان عامل اصلی تضعیف روحیه و گسترش یأس در جامعه عمل می‌کنند. آیت‌الله خامنه‌ای در این خصوص می‌فرماید: «برخی حرف نامناسب و خلاف واقع می‌زنند که موجب ناامیدی مردم می‌شود».

- تکیه بر مشکلات و تکرار باعث ناامیدی: تمرکز افراطی بر چالش‌ها و تکرار مداوم آن‌ها بدون ارائه راه‌حل، موجب تقویت حس ناتوانی و بی‌امیدی در افراد می‌شود. به‌عنوان

نمونه آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: «گاهی روی یک مشکل خاص که چندان هم مهم نیست مدام تکیه می‌کنیم، مدام تکرار می‌کنیم، مدام می‌گوییم، مدام مرثیه‌خوانی می‌کنیم، امید در دل جوان فرو می‌نشیند، امید کم‌فروغ می‌شود در دل جوان‌ها».

۲. راهکارهای امیدآفرینی و پیشگیری از ایجاد یأس

- گسترش ندادن ویروس بدبینی: آیت‌الله خامنه‌ای از بدبینی به‌عنوان ویروس نام می‌برد، ویروسی که تولید ناامیدی می‌کند. ایشان در این رابطه می‌فرماید: «ویروس بدبینی را نباید گسترش داد»؛ بنابراین پرهیز از انتشار افکار منفی و جلوگیری از اشاعه نگرش‌های مأیوس‌کننده در جامعه، در منظومه فکری ایشان، از ضروریات است.

- جلوگیری از مبالغه در بیان مشکلات: طبق دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، در بیان مشکلات ناپستی مبالغه کرد. مبالغه در بیان مشکلات، اراده‌ها را سست می‌کند و یأس را در مردم بیشتر می‌کند؛ بیان واقع‌بینانه چالش‌ها بدون بزرگ‌نمایی و اغراق، همراه با ارائه راهکارهای عملی، بهترین شیوه است. آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: «گاهی اوقات در بیان برخی از مشکلات مبالغه می‌کنیم، گاهی اوقات در بیان آن انتقادی که نسبت به یک دستگاهی یا به یک شخصی داریم، مبالغه می‌کنیم. این مبالغه مضر است».

مبارزه با سیاست ناامیدسازی و ایجاد توهم بن‌بست: مقابله فعال با تبلیغات یأس‌آور دشمن و اثبات امکان‌پذیری حل مشکلات از طریق عزم ملی، در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای مورد توجه جدی است. ایشان در این رابطه می‌فرماید: «با سیاست ناامیدسازی و ایجاد توهم بن‌بست در کشور به شدت باید مبارزه بشود».

جدول ۸. تحلیل بیانات و استخراج مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر در خصوص مبارزه با

ناامیدی و القانات منفی

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱	(گزیده‌ای از بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۸/۷/۴)	ناامیدی مخرب کارهای بزرگ	آگاهی به عوارض مخرب ناامیدی	مقابله با ناامیدی به‌عنوان ضرورتی اجتماعی

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۲	(بیانات در دیدار مدال‌آوران المپیادهای علمی و اعضای تیم ملی والیبال جوانان، ۱۳۹۸/۵/۱۶)	سم بودن ناامیدی		
۳	(بیانات در دیدار جمعی از مسئولان و نخبگان استان همدان، ۱۳۸۳/۴/۱۹)	ناامیدی درد بزرگ		
۴	(بیانات در دیدار مردم کرج، ۱۳۷۶/۷/۲۴)	ناامیدی باعث سستی		
۵	(بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۱۴۰۱/۰۸/۲۸)	تن‌پروری نشان ناامیدی		
۶	(بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۸۹/۶/۲۵)	ناامیدی باعث شکست قطعی		
۷	(بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۴۰۲/۰۱/۱۰)	امیدآفرینی خودفریبی نیست		
۸	(بیانات در دیدار معلمان و اساتید دانشگاه‌های خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۰)	پرهیز از القاء ناامیدی	پرهیز از ناامیدی	
۹	(بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۸۵/۷/۱۸)	کند کردن حرکت عمومی کشور، گناه است	مسئولیت اجتماعی و حرکت جمعی	

جدول ۸، دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص مبارزه با ناامیدی و القائات منفی را به تصویر کشیده است. در منظومه فکری ایشان، مقابله با ناامیدی به‌عنوان ضرورتی اجتماعی مطرح است. ابعاد این مقابله در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای شامل: آگاهی به عوارض

مخرب ناامیدی، پرهیز از ناامیدی و مسئولیت اجتماعی و حرکت جمعی است. در ادامه به هر از این موارد پرداخته می‌شود.

۱. آگاهی به عوارض مخرب ناامیدی

- ناامیدی مخرب کارهای بزرگ: ناامیدی مانع اصلی در تحقق اهداف عالی و پروژه‌های کلان ملی است. به تعبیر آیت‌الله خامنه‌ای: «اگر امید نباشد هیچ‌کدام از این کارهای بزرگ انجام نمی‌گیرد».

- سم بودن ناامیدی: ناامیدی همچون زهری کشنده برای اراده فردی و جمعی افراد یک جامعه عمل می‌کند. آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: «ناامیدی سم است».

- ناامیدی درد بزرگ: ناامیدی به‌عنوان یکی از خطرناک‌ترین آسیب‌های اجتماعی و فردی محسوب می‌شود. به فرموده آیت‌الله خامنه‌ای: «ناامیدی درد بزرگی است و برای نابود کردن یک ملت، از همه‌ی وسایل مؤثرتر، ناامید کردن آن ملت است».

- ناامیدی باعث سستی: یأس و ناامیدی موجب تضعیف اراده و کاهش پویایی در انجام مسئولیت‌ها می‌گردد. طبق بیان آیت‌الله خامنه‌ای: «اگر ناامید کردید، دست‌های فعال سست خواهد شد؛ زانوان فعال و استوار به لرزه خواهد افتاد».

- تن‌پرووری نشان ناامیدی: کسالت و بی‌عملی از نشانه‌های بارز گسترش روحیه ناامیدی در جامعه است. ایشان در این رابطه می‌فرماید: «جوان وقتی مأیوس شد، کار نمی‌کند».

- ناامیدی باعث شکست قطعی: پذیرش ناامیدی به معنای پذیرش شکست پیش از آغاز هرگونه تلاشی می‌باشد. به تعبیر آیت‌الله خامنه‌ای: «اگر مردم ناامید شدند، اعتماد خودشان را از دست دادند، متزلزل شدند، شکست قطعی است».

۲. پرهیز از ناامیدی

- امیدآفرینی خودفریبی نیست: تبیین امیدواری معمولاً بر اساس واقعیت‌ها و دستاوردهای عینی نظام انجام می‌گیرد، نه تخیلات واهی؛ چرا که در غیر این صورت منجر به بی‌اعتمادی در بین آحاد مردم می‌شود. در این راستا ایشان می‌فرماید: «امیدآفرینی خودفریبی نیست».

- پرهیز از القای ناامیدی: برای توسعه امیدواری، بایستی از هرگونه گفتار یا رفتار که موجب تضعیف روحیه جامعه یا ترویج یأس شود اجتناب نمود. آنچه آیت‌الله خامنه‌ای از آن پرهیز می‌دارد و می‌فرماید: «باید از القاء ناامیدی بشدت پرهیز کرد».

۳. مسئولیت اجتماعی و حرکت جمعی

- کند کردن حرکت عمومی کشور، گناه است: هر اقدام یا بی‌عملی که موجب کاهش سرعت پیشرفت جمعی و ملی گردد، از نظر شرعی و انقلابی قابل سرزنش است. آیت‌الله خامنه‌ای در این رابطه تأکید می‌کند: «کُند کردن حرکت عمومی کشور با ایجاد یأس، یکی... از گناهان ماست».

جدول ۹. تحلیل بیانات و استخراج مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر در خصوص امیدآفرینی

پایدار

ردیف	منبع داده	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱	(بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۴۰۲/۰۱/۰۱)	نشان دادن آینده و افق روشن	ترسیم چشم‌انداز روشن و آینده‌نگرانه	امیدآفرینی پایدار
۲	(خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران، ۱۳۶۸/۷/۲۸)	حفظ امید به آینده		
۳	(بیانات در دیدار مدال‌آوران المپیادهای علمی و اعضای تیم ملی والیبالی جوانان، ۱۳۹۸/۵/۱۶)	زمینه رشد مردم و جوانان	ایجاد بسترهای رشد و توسعه	
۴	(بیانات در دیدار معلمان و اساتید دانشگاه‌های خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۰)	پرورش امید به حرکت در جوانان		
۵	(بیانات در دیدار مدال‌آوران المپیادهای علمی و اعضای تیم ملی والیبالی جوانان، ۱۳۹۸/۵/۱۶)	متوقف نشدن حرکت گذشتگان نشانه امیدواری	تداوم حرکت پیشینیان و پویایی جامعه	

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، عنایت به امیدآفرینی پایدار و امید به آینده برجسته است. مهم‌ترین ابعاد امیدآفرینی پایدار طبق آنچه از بیانات و منظومه فکری ایشان استخراج می‌شود به قرار زیر است: ترسیم چشم‌انداز روشن و آینده‌نگرانه، ایجاد بسترهای رشد و توسعه و تداوم حرکت پیشینیان و پویایی جامعه. در ادامه هر یک از این ابعاد تشریح می‌گردد.

۱. ترسیم چشم‌انداز روشن و آینده‌نگرانه

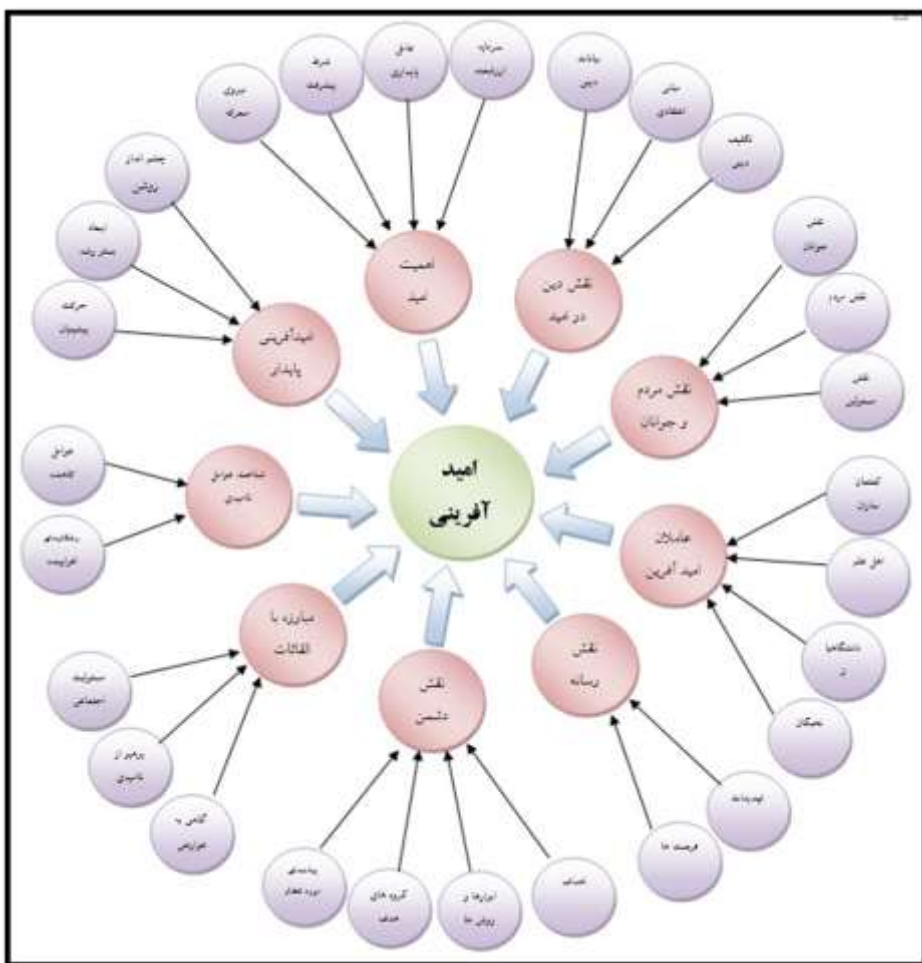
ترسیم افق‌های روشن و نشان دادن آینده‌ای پرامید، موجب تقویت روحیه مقاومت و پویایی در جامعه شده و حفظ امید به آینده را به‌عنوان عاملی کلیدی در تداوم حرکت انقلابی و پیشرفت کشور تضمین می‌کند. به‌عنوان نمونه در این رابطه آیت‌الله خامنه‌ای همواره توصیه می‌کند: «آینده و افق روشن در مقابل چشم قرار بگیرد و نشان داده بشود».

۲. ایجاد بسترهای رشد و توسعه

ایجاد فرصت‌های رشد و پیشرفت برای عموم مردم به‌ویژه نسل جوان، همراه با پرورش روحیه امیدواری و انگیزه حرکت در آنان، بسترهای لازم برای توسعه همه‌جانبه کشور را فراهم می‌سازد. در این رابطه و به‌عنوان نمونه، ایشان می‌فرماید: «این کشور هم همان کشوری است که از یک وضع به شدت تأسف‌بار به اینجا رسیده که شمای جوان... می‌توانید نخبه بشوید».

۳. تداوم حرکت پیشینیان و پویایی جامعه

تداوم مسیر پیشینیان و استمرار تلاش‌های آنان بدون توقف، گواه زنده‌ای بر امیدواری و پویایی جامعه است که همچون چراغی راه آینده را روشن می‌سازد. آیت‌الله خامنه‌ای در این رابطه می‌فرماید: «در مقابل مشکلات اگر بنا بود ناامید بشویم، آن نسل‌های قبل از شما اصلاً حرکتشان متوقف می‌شد».

شکل ۱. الگوی مفهومی امیدآفرینی در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تبیین الگوی امیدآفرینی اجتماعی در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای انجام شد و یافته‌ها نشان داد که امید در اندیشه ایشان به‌عنوان یک مفهوم چندبعدی، دینی، اجتماعی و راهبردی، نقش محوری در پیشرفت و پایداری جامعه ایفا می‌کند. الگوی استخراج‌شده از بیانات ایشان در سه لایه بنیادین، میانی و عملیاتی قابل تحلیل است که در ادامه به بحث و نتیجه‌گیری درباره آن پرداخته می‌شود.

۱. لایه بنیادین: مبانی دینی و اعتقادی امید

در لایه بنیادین، امید بر پایه مبانی دینی و اعتقادی شکل می‌گیرد. آیت‌الله خامنه‌ای امید را یک «تکلیف شرعی» می‌داند و بر نقش ایمان، توکل به خداوند، وعده‌های الهی و اعتقاد به مهدویت به‌عنوان منابع امیدواری تأکید می‌کنند. این یافته با پژوهش‌های پیشین در حوزه روان‌شناسی مثبت‌نگر و امید دینی همسوست که نشان می‌دهد ایمان به خداوند و باور به حمایت الهی، از عوامل کلیدی در تقویت امید پایدار هستند. همچنین، تأکید ایشان بر «تکلیف‌گرایی» در امیدبخشی، نشان‌دهنده نگاهی فعالانه به امید است که آن را از سطح فردی به مسئولیتی اجتماعی ارتقا می‌دهد. یافته‌های پژوهش در این خصوص، همسو با یافته‌های حدادی و شب‌دینی (۱۴۰۳) است که بر نقش توجه به انتظار در امیدآفرینی تأکید می‌کنند. علاوه بر آن با یافته‌های محمدی و کاوند (۱۴۰۱) که اعتماد به وعده الهی را در امید مؤثر می‌دانند قابل تطبیق است. نیز همسو است با نتایج مولایی (۱۴۰۱) که بر نقش هویت دینی و مذهبی در امیدآفرینی تأکید دارد.

۲. لایه میانی: نهادهای اجتماعی مؤثر در امیدآفرینی

لایه میانی الگو، نقش نهادهای اجتماعی مانند دانشگاه‌ها، رسانه‌ها، جوانان و مردم را در ایجاد امید برجسته می‌کند. یافته‌ها حاکی از آن است که از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، جوانان به‌عنوان «موتور محرکه امید» و مشارکت مردمی به‌عنوان «سرمایه امیدآفرینی» شناخته می‌شوند. این نتایج با نظریه‌های جامعه‌شناسی که بر نقش نهادهای اجتماعی در شکل‌دهی به روحیه جمعی تأکید دارند، همخوانی دارد. همچنین، توجه ویژه به رسانه‌ها و فضای مجازی به‌عنوان ابزاری دوگانه (تهدید یا فرصت) نشان‌دهنده درک عمیق ایشان از

تأثیر محیط‌های ارتباطی نوین بر امید اجتماعی است. یافته‌های این بخش همسو با یافته محمدی و کاوند (۱۴۰۱)، است که بر هدفمندی و اراده‌ی ملی و انضباط اجتماعی تأکید داشته‌اند.

۳. لایه عملیاتی: راهکارهای اجرایی امیدآفرینی

در لایه عملیاتی، راهکارهای عینی برای امیدآفرینی ارائه شده است که شامل راهبردهای رسانه‌ای (تولید محتوای امیدبخش) و برنامه‌های اقتصادی-اجتماعی (اطمینان بخشی به مردم) است. این بخش از الگو، نشان‌دهنده نگاه نظام‌مند آیت‌الله خامنه‌ای به امید است که آن را از سطح شعار به برنامه‌ریزی عملیاتی سوق می‌دهد. این یافته‌ها با مطالعاتی که بر اهمیت سیاست‌گذاری عمومی در تقویت سرمایه اجتماعی تأکید می‌کنند، مطابقت دارد.

۴. امید به عنوان استراتژی مقابله با جنگ روانی دشمن

یکی از یافته‌های کلیدی این پژوهش، توجه آیت‌الله خامنه‌ای به «جنگ روانی دشمن» و تلاش نظام‌مند برای ناامیدسازی جامعه، به‌ویژه جوانان است. ایشان با ترسیم امید به عنوان «سرمایه ارزشمند»، بر ضرورت مقابله فعال با تبلیغات مایوس‌کننده از طریق آگاهی‌بخشی، بصیرت‌افزایی و تقویت خودباوری تأکید می‌کنند. این دیدگاه، امید را به عنوان یک ابزار مقاومت در برابر تهدیدهای خارجی و داخلی مطرح می‌کند که می‌تواند به حوزه‌های امنیت ملی و روان‌شناسی اجتماعی نیز تعمیم یابد. یافته‌های این بخش همسو با یافته محمدی و کاوند (۱۴۰۱)، است که بر شکست دشمنان تأکید دارد.

به طور کلی، الگوی امیدآفرینی اجتماعی در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، ترکیبی از مبانی دینی، نهادهای اجتماعی و راهکارهای عملیاتی است که در تعامل با یکدیگر، امید را به عنوان نیروی محرکه پیشرفت جامعه تثبیت می‌کنند. این الگو می‌تواند به عنوان چارچوبی نظری برای پژوهش‌های آینده در حوزه‌های روان‌شناسی مثبت‌نگر، جامعه‌شناسی دین و سیاست‌گذاری عمومی مورد استفاده قرار گیرد. همچنین، پیشنهاد می‌شود با توجه به یافته‌های این پژوهش، برنامه‌های آموزشی و رسانه‌ای با محوریت امیدآفرینی طراحی شود تا در سطوح مختلف جامعه، به‌ویژه میان جوانان، نهادینه گردد. در پایان، می‌توان نتیجه

گرفت که امید در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، نه تنها یک مفهوم انتزاعی، بلکه راهبردی کلیدی برای تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی و پیشرفت همه‌جانبه کشور است. این پژوهش گامی در جهت تبیین علمی این مفهوم و کاربست آن در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و سیاسی محسوب می‌شود.

فهرست منابع:

- قرآن کریم.
- امیری اسفرجانی، هاشمیان‌فر، سید علی، قاسمی، وحید. (۱۳۹۸). کاوش در امید اجتماعی، نظریه‌ای داده بنیاد، مجله مسائل اجتماعی ایران، ۱۰(۱)، ۲۷-۵.
- حدادی نعمت‌آباد، محمدحسین و شبیدینی پاشاکی، محمد. (۱۴۰۳). بررسی راهکارهای اجتماعی امیدآفرینی در بیانات مقام معظم رهبری با رویکرد تحلیل مضمون، دو فصلنامه پژوهش‌های گفتمان فرهنگی انقلاب اسلامی، دوره ۱، شماره ۲، پیاپی ۲. ۲۳۶-۲۳۸.
- خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۶۸-۱۴۰۴). بیانات از سال‌های ۱۳۶۸ الی ۱۴۰۴.
- دهخدا، علی‌اکبر. (۱۳۹۰). لغت‌نامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران.
- رورتی، ریچارد. (۱۳۸۴). فلسفه و امید اجتماعی، ترجمه عبدالحسین آذرنگ و نگار نادر. تهران: نشر نی.
- محمدی مقدم، یوسف و کاوند، ندا. (۱۴۰۱). کاوشی داده بنیاد بر امیدآفرینی در جامعه در راستای تحقق بیانیه گام دوم انقلاب، فصلنامه علمی مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۷(۲۵)، ۳۰۵-۳۲۸.
- مندراس، هانری و گوروپچ، ژرژ. (۱۳۶۹). مبانی جامعه‌شناسی، ترجمه باقر پرهام، تهران: سپهر.
- مولایی، مرتضی. (۱۴۰۱). ارائه الگوی امید به آینده در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، شماره ۴۳، ۱۱۹-۱۳۶.
- هومن، حیدر علی. (۱۳۸۶). شناخت روش علمی در علوم رفتاری. تهران: سمت.
- Dictionary, O. E. (2008). Oxford english dictionary. Retrieved May, 30, 2008.
- Howell, A. J. & Larsen, D. J. (2015). Origins and Consequences of Other-Oriented Hope, and Theoretical Frameworks Relevant to Its Understanding. In Understanding Other-Oriented Hope (pp. 49-68). Springer, Cham.
- Snyder C.R. (2000). Handbook of Hope: Theory, Measures and Application. Edited by C. R. Snyder. U. S. A.: Acaemic Press.